

Martina Wolff Zubović
povjesničarka umjetnosti,
viša konzervatorica, voditeljica Odsjeka
za konzervatorsku dokumentaciju pokretne
baštine u Hrvatskom restauratorskom
zavodu

**Tipologija i podrijetlo ornamentike
na drvenim oltarima XVII. i XVIII.
stoljeća na području sjeverozapadne
Hrvatske - recepcija, primjena i razvoj
motiva**

doktorska disertacija
mentorica: **dr. sc. Mirjana Repanić-Braun,**
znan. savj.

**Disertacija je obranjena 23. lipnja 2017.
na Filozofskom fakultetu Sveučilišta
u Zagrebu, pred povjerenstvom:
dr. sc. Danko Šourek, doc. (predsjednik)
dr. sc. Dubravka Botica, doc.
dr. sc. Daniel Premerl, viši znan. sur.**

SAŽETAK

Tema disertacije je detaljna analiza korpusa ornamentike drvenih polikromnih oltara u sjeverozapadnoj Hrvatskoj XVII. i XVIII. stoljeća u širem kontekstu europske baštine, s ciljem uspostavljanja što preciznijeg nazivlja, tipologije i kronologije pojedinih ornamenata i njihovih varijanti. Navedeno je od praktičnog značaja za altaristiku, s obzirom da prije svega omogućava približno datiranje oltara putem formalne analize ornamentike. Naime, u sredini u kojoj je pojava kipara školovanih u vodećim radionicama više iznimka nego pravilo, upravo je ornamentika ona sastavnica oltara koja će i u zabačenijim područjima usprkos određenim slabostima u oblikovanju ipak odražavati promjene vladajućih estetskih težnji. Rezbarenje "moderne" ornamentike, koja će oltaru dati donekle suvremeni izgled, za prosječnog je drvorezbara svakako lakši zadatak od uvođenja znatno zahtjevnijih promjena u oblikovanju oltarne plastike ili konstrukcije. Stoga nije pogrešno ako

zaključimo da je na oltarima sjeverozapadne Hrvatske ornamentika ponekad i jedini nositelj stila. Receptija novih tipova ornamentike odvija se gotovo ukorak s izmjenom ornamenata u susjednim pokrajinama na zapadu (osobito slovenskom i austrijskom Štajerskom) te uz postojeće lokalne specifičnosti reflektira zbivanja na polju ornamentike u širem austrijskom kulturnom krugu često obilježenom talijanskim utjecajem. Uz pomoć komparacije ornamentike oltara s invencijama na suvremenim grafičkim predlošcima te s ornamentikom oltara susjednih nam zemalja, korpus je obogaćen i dosada neprepoznatim ili drugačije interpretiranim ornamenatima. U tim se slučajevima njihovo nazivlje uskladilo s onim koje se javlja u recentnoj stručnoj literaturi njemačkog govornog područja (repolvlje; njem. *Schweifwerk*, lisnato-vrpčasti ornament; njem. *Laub- und Bandelwerk*). Detaljnom analizom pojedinog ornamentalnog idioma (okovlje, repovlje, akant, akant s vrpcom, lisnato vrpčasti ornament, rokaj) razlučeni su motivi koji ga formiraju kao što riječi oblikuju jezik. Oblikovanje tih za područje altaristike karakterističnih motiva, određeno je osim suvremenim stilskim tendencijama i konstrukcijom oltarnog retabla, odnosno oblikom i dimenzijama prostora namjenjenog ukrašavanju. Za neke od motiva su skovani uglavnom opisni termini kako bi se obogatilo i ujednačilo nazivlje motivike u okviru određenog ornamentalnog tipa. Pojedini motivi, kao i oblikovna rješenja oltarne konstrukcije prepoznati su kao izravan citat invencija sa suvremenih ornamentalnih grafičkih predložaka, osobito onih iz serija namjenjenih stolarima, kiparima i altaristima. Jednom izvedena na oltaru, možda na sugestiju naručitelja ili prema zamisli stolara ili kipara, ta su dekorativna rješenja imala daljnji odjek među umjetnicima, majstorima i naručiteljima u svojoj neposrednoj okolini. Sveobuhvatno istraživanje ornamentike XVII. i XVIII. stoljeća na oltarima sjeverozapadne Hrvatske pokazalo je da se radi o pažnje vrijednom korpusu koji ne samo da odražava estetiku vladajućih stilskih razdoblja nego je ponekad i njezin

jedini izrazitiji nositelj. Povezivanjem korpusa ornamentike sa srodnom građom u Sloveniji i Austriji kao i sa suvremenim grafičkim predlošcima koji su umjetnicima i naručiteljima posredovali invencije osmišljene od vodećih ornamentalista produbljuju se saznanja o altaristici te se otkrivaju nove poveznice unutar jedne šire, srednjoeuropske umjetničke scene. x